

Persconferentie De Nederlandse economie in 2006, d.d. 6 september 2007.

Sheet 1: Opening

Het CBS presenteert vandaag de publicatie *De Nederlandse economie 2006*. In deze persconferentie zal worden ingegaan op de belangrijkste economische ontwikkelingen in 2006 zoals beschreven in *De Nederlandse economie 2006*. Daarbij zal de lijn ook worden doorgetrokken naar de eerste helft van 2007.

Hierbij komen de motoren van de economische groei, de inkomensontwikkeling en de arbeidsmarkt aan bod. Daarnaast zal ik ingaan op een van de speciale topics in het boek: een onderzoek naar de kosten van onderwijs, waarbij het prijskaartje van de verschillende soorten diploma's is vastgesteld.

Sheet 2: Macro-economische kerncijfers

We beginnen met een overzicht van de economische kerncijfers. Hierbij zien we dat er in 2006 sprake was van een verdubbeling van de economische groei ten opzichte van 2005. De economie laat in 2006, met een groei van 3 procent, de hoogste groei in zes jaar zien. De economische groei van Nederland was hiermee ook voor het eerst in zes jaar gelijk aan het Europees gemiddelde en was hoger dan in andere grote Europese economieën als Frankrijk, Italië en vrijwel gelijk aan Duitsland. In het eerste halfjaar van 2007 is de groei afgezwakt tot 2,4 procent. Deze vertraging is echter niet al te verontrustend, daar kom ik straks op terug.

De groei van de economie heeft zich in 2006 vertaald in een stevige banengroei van 1,8 procent; dat zijn ongeveer 150 duizend banen erbij. Opvallend is dat het aantal zelfstandigen veel sneller steeg dan het aantal werknemers. De banengroei zet versneld door in 2007 met een groei van 2,7 procent.

De economische groei wordt nog steeds gedragen door de export die met 7 procent toenam. In tegenstelling tot de voorgaande jaren werd het verschil in 2006 echter gemaakt door de sterke bijdrage van de consumptie van huishoudens en de investeringen van bedrijven. Huishoudens gaven vooral meer uit aan duurzame consumptiegoederen, waarbij kleding, consumentenelektronica en woninginrichting er uit sprongen. Het bedrijfsleven investeerde volop in machines, computers en transportmiddelen, en ook de woningbouw trok aan.

De inflatie was in 2006 met 1,1 procent historisch laag. Voor ongeveer een half procentpunt was dit te danken aan overheidsmaatregelen. Als we daarmee rekening houden zien we dat de inflatie ook in de eerste zeven maanden van 2007 laag blijft. Hoe de meest recente ontwikkeling van de inflatie is kan ik u om half tien medelen, als het inflatiecijfer voor augustus bekend wordt.

Sheet 3: Bbp en werkgelegenheid

Een historisch overzicht van de groei van het bbp en de werkgelegenheid in Nederland sinds 1970 toont duidelijk aan dat de groei van 3 procent in 2006 de hoogste groei is sinds 2000. De economische groei ligt hiermee weer boven het langjarig gemiddelde van 2,6 procent. Het is echter nog lang niet duidelijk of deze periode van bovengemiddelde groei net zolang zal aanhouden als in de zeven vette jaren eind vorige eeuw.

De werkgelegenheid reageert altijd met enige vertraging op de economische groei. Dit is te zien in de jaren 2004 en 2005, waarin er ondanks het economisch herstel nog steeds sprake was van een teruglopende werkgelegenheid. De arbeidsproductiviteit nam fors toe. Halverwege 2005 was er echter duidelijk sprake van een omslag op de arbeidsmarkt, en in de eerste helft van 2007 is de groei van de werkgelegenheid voor het eerst sinds 1970 zelfs hoger dan de economische groei. Dit is bijzonder, want het betekent dat er sprake is van een dalende arbeidsproductiviteit, die ver beneden het langetermijngemiddelde is uitgekomen.

De werkgelegenheids groei van 2,7 procent in de eerste helft van 2007 is afgeleid uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB), waarmee het een onvolledige maar toch goede indicator is van de werkgelegenheids groei. De groei bedraagt bijna 200 duizend personen op een totaal van 7,1 miljoen.

Sheet 4: Productie bedrijfstakken

De vertraging van de economische groei in het eerste half jaar van 2007 tot 2,4 procent is niet verontrustend. Deze vertraging is namelijk geheel te wijten aan de scherpe daling van de productie van aardgas met ruim 20 procent. Door de warme winter is er veel minder gas geproduceerd en geconsumeerd. In Nederland heeft dit een directe weerslag op de groei van het bbp, die zonder dit gaseffect hoger dan 3 procent zou zijn uitgekomen.

De commerciële dienstverlening is stevig gegroeid, kijk maar naar de forse groeicijfers bij de handel en horeca (ruim 5 procent) en de financiële en zakelijke dienstverlening (bijna 5 procent).

De zorg laat aanhoudend mooie groeicijfers zien, de Nederlandse consument weet de weg naar de zorg steeds beter te vinden.

De industrie heeft zich de afgelopen jaren heel opvallend ontwikkeld. De industriële productie was in 2004 een van de trekkers van het economisch herstel, maar viel in 2005 volledig terug. In 2006 krabbelde de industrie weer op en aan het eind van 2006 en het begin van 2007 was het booming business. Bij het rooskleurige verhaal van de industrie past inmiddels wel enig voorbehoud: de industriële productie groeide in het tweede kwartaal van dit jaar namelijk beduidend minder hard. Het is hierbij met name spannend wat de chemie en de machinebouw in de komende maanden gaan doen. Ook de ontwikkeling van de bouwproductie is een aandachtspunt: de verstrekking van nieuwe bouwvergunningen zit in 2007 duidelijk in de min.

Sheet 5: Beschikbaar inkomen en consumptie huishoudens

Om te zien in welke mate de huishoudens hebben geprofiteerd van de gunstige economische ontwikkelingen kijken we naar het inkomen dat de huishoudens reëel ter beschikking hebben.

We zien daarbij dat dit inkomen zich met een groei van 3,7 procent in 2006 zeer gunstig heeft ontwikkeld. Dit is de hoogste groei sinds 2001, het jaar van de herziening van het belastingstelsel. Daarmee is het beeld in 2006 heel anders dan in de voorgaande vier jaar, waarin huishoudens bijna ieder jaar minder te besteden hadden. Er kwam in 2006 al met al veel meer geld bij de huishoudens terecht. Dit kwam niet zozeer door een stijging van de lonen. De loonontwikkeling was zeer gematigd en bleef in de pas met de inflatie. De stijging werd vooral veroorzaakt door de groei van de werkgelegenheid. Er waren veel meer banen, zodat meer mensen over geld beschikten en er meer geld onder de mensen aanwezig was.

Daarnaast ontvangen ouderen steeds meer geld uit aanvullende pensioenen, zodat er steeds meer niet onbemiddelde gepensioneerden bijkomen. Ook de zelfstandigen hebben in 2006 goed geboerd. Ik zeg speciaal geboerd, omdat vooral de agrariërs veel hebben verdiend in 2006. Dit geldt ook voor huisartsen.

Verder kan nog worden opgemerkt dat de invoering van het nieuwe zorgstelsel per saldo een positief effect op de koopkracht van huishoudens heeft gehad.

De winstgevendheid van bedrijven liet in 2006, na de uitbundige ontwikkeling in 2005, een gemengd beeld zien. De landbouw, groothandel, de bouw, de energiebedrijven en de dienstensector behaalden hogere winsten. Minder gunstig waren de ontwikkelingen in de industrie, detailhandel en bij de banken.

Sheet 6: Lonen en loonkosten

Het belangrijkste deel van het inkomen van huishoudens bestaat uit loon, in deze grafiek besteden we dan ook aandacht aan de loonontwikkeling.

De bovenste lijn laat de loonkosten per arbeidsjaar voor werkgevers zien en de onderste lijn de loonkosten per eenheid product. Het verschil tussen deze twee lijnen is de arbeidsproductiviteit.

In 2004 en 2005 daalden de loonkosten per eenheid product door een forse productiviteitsstijging en een gematigde loonstijging. Hieraan is in 2006 een einde gekomen. Er zijn weer meer mensen in dienst genomen waardoor de conjuncturele productiviteitsstijging begint af te nemen en de loonkosten per eenheid product weer stijgen. Dit beeld lijkt zich door te zetten in 2007.

De staafjes laten de cao-loonstijging zien. De stijging van de cao-lonen was in de eerste helft van 2007 met ongeveer 1,5 procent nog altijd bescheiden. Het meest recente cijfer, over de cao-ontwikkelingen in juli, wijst echter op een stijging van 2 procent. Dit betekent dat de cao-loonstijging nu toch aan begint te trekken, vooral als gevolg van de opgelopen spanning op de arbeidsmarkt.

Sheet 7: Werkloosheid, vacatures en uitzenduren

De spanning op de arbeidsmarkt neemt dan ook nog steeds toe. We zien al twee jaar lang een dalende werkloosheid, we hebben nu nog maar 350 duizend werklozen. In twee jaar tijd is het aantal werklozen met bijna 150 duizend afgenomen, tot minder dan 5 procent van de beroepsbevolking. De arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen blijft snel toenemen. Er werken nu meer 55-plussers dan jongeren.

Er hebben ook nog nooit zoveel vacatures opengestaan. Eind juni 2007 stonden er 225 duizend vacatures open. Daarmee is het aantal openstaande vacatures nu zelfs hoger dan in de vorige periode van hoogconjunctuur aan het eind van de jaren negentig. Er worden ook veel vacatures vervuld. Daaruit blijkt ook de grote dynamiek op de arbeidsmarkt. Er is vooral veel vraag naar arbeidskrachten in de bouw, horeca en dienstverlening.

Het aantal uitzenduren stijgt nog steeds in een hoog tempo: in het tweede kwartaal 15 procent meer dan een jaar geleden. De omslag van uitzendwerk naar vast werk doet zich nog niet voor. Werknemers blijven op uitzendbasis werken, maar verwerven wel steeds meer rechten naarmate ze langer in dienst zijn bij een uitzendbureau. De uitzenduren zijn het sterkst gegroeid bij de langdurige contracten die met 18 procent toenamen. Ook de kortlopende contracten nemen echter nog steeds sterk toe. Het stijgende aantal uitzenduren reflecteert de flexibilisering van de maatschappij.

Sheet 8: Uitgaven per schooldiploma

In het vandaag gepresenteerde boek, *De Nederlandse economie 2006*, wordt een speciaal themahoofdstuk gewijd aan onderwijs. Een van de onderwerpen die hierbij aan bod komen is een nieuw CBS-onderzoek waarbij is vastgesteld hoeveel het kost om een individu op te leiden tot een bepaald eindniveau. Dit levert een indicatie op van de kosten van de verschillende soorten diploma's.

Tussen 1998 en 2005 zijn de uitgaven per schooldiploma op alle niveaus fors toegenomen (tussen 10 en 30 procent), ook als wordt gecorrigeerd voor de inflatie zoals in deze grafiek is gebeurd. De kosten stijgen met de moeilijkheidsgraad van de opleiding. De kosten lopen van bijna 65 duizend voor een vmbo-diploma tot 110 duizend voor een voltooide universitaire studie. Opvallend is dat de verschillen tussen de diploma's kleiner worden. Vooral de diploma's in het voortgezet en het middelbaar onderwijs zijn relatief duurder geworden. Het duurder worden van diploma's zou uitgelegd kunnen worden als een teken van inefficiëntie, dit is echter niet zozeer het geval. De gestegen kosten zijn vooral het gevolg van hogere uitgaven in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Kleinere klassen, een grotere rol voor ICT, en de inzet van remedial teachers en dergelijke hebben de kosten flink opgeschroefd.

De kosten per diploma worden bepaald aan de hand van de uitgaven die worden gedaan voor een hele schoolloopbaan: van kleuter tot en met het eindniveau. De stijgende uitgaven in het basis- en voortgezet onderwijs werken uiteindelijk dus ook door in de kosten van hbo en wo-diploma's. In tegenstelling tot het basis- en het voortgezet onderwijs zijn de uitgaven per leerling in het hoger onderwijs echter afgenomen. Absoluut gezien ging er tussen 1998 en 2005 wel meer geld naar het hoger onderwijs, dit woog echter niet op tegen de forse stijging van het aantal studenten. De uitgaven per leerling namen daardoor af.

Sheet 9: Samenvattende sheet

- Hoogste economische groei in zes jaar
- Flink meer geld voor huishoudens
- Sterk herstel van arbeidsmarkt
- Groei arbeidsproductiviteit neemt af
- Cao-loonstijging trekt aan